

Promovarea multilingvismului în statele-membre ale UE în contextul migrației

Stela SPÎNU,
doctor în științe filologice, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

Multilingualism is an asset for Europe and a shared commitment. Aside from the 23 official EU languages, many regional and minority languages are spoken in Europe. The EU strives to protect this linguistic diversity and promote the learning of languages.

Imigrarea reprezintă un prilej oportun, dar, totodată, instigator pentru viitorul UE. Fiind bine dirijată, ea va contribui la prosperarea societăților în plan economic și cultural, dar, în caz de lipsă a unui spectru comun de opinii și acțiuni, ar putea fi o piedică în dezvoltarea societăților și economiilor europene. Actualmente, persoanele sau grupurile de persoane care au decis să părăsească țara de origine, în principal, din motive politice sau economice, alături de populațiile indigene și de minoritățile naționale, contribuie la diversificarea etnică și lingvistică tot mai evidentă a spațiului unitar european. În contextul noilor realități create, motto-ul UE a devenit expresia „Unită în diversitate”, folosită inițial în anul 2000, oficial fiind utilizată în *Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa*, încheiat în 2004. Respectiv, europenii sunt uniți întru promovarea păcii și a prosperității, iar diversitatea culturală, de tradiții și limbi ale Europei constituie un element pozitiv pentru acest continent.

În contextul realităților create, gloto-politica Comunității se axează pe multilingvism, devenit o valoare fundamentală a democrației culturale a UE. Studiat în plan diacronic, acesta devine obiect al politicii lingvistice a UE începând cu 2001, fiind apreciat ca unul dintre domeniile pri-

oritare de acțiune în vederea valorificării moștenirii culturale. Politica multilingvismului se ghidează după obiectivul stabilit în 2002 de Consiliul UE de la Barcelona – a îmbunătățirii nivelului de stăpânire a unor deprinderi de bază, în special, prin predarea a, cel puțin, două limbi străine de la o vârstă foarte timpurie. Importanța multilingvismului pentru UE a fost confirmată prin numirea la începutul anului 2007 a unui comisar european pentru multilingvism, în persoana lui Leonard Orban, a cărui mandat a expirat în februarie 2010, ulterior fiind preluat de Androulla Vassiliou, în prezent comisar pentru Educație, Cultură, Multilingvism și Tineret în UE.

Pentru a scoate în evidență existența unor schimbări de atitudine privind multilingvismul și politica lingvistică promovată, Comisia Europeană a realizat în 2001, 2006 și 2012 sondaje la tema „Europenii și limbile lor”. Sondajul din 2012 a arătat că europenii au o atitudine extrem de pozitivă față de multilingvism: aproape toți europenii (98%) cred că stăpânirea limbilor străine este un aspect important pentru viitorul copiilor lor, în timp ce 88% consideră că este un lucru util pentru ei înșiși; aproape trei sferturi (72%) din respondenți sunt de acord cu obiectivul UE, potrivit căruia toți europenii trebuie să învețe, cel puțin,

2 limbi străine; 77% consideră că îmbunătățirea competențelor lingvistice ar trebui să fie o prioritate politică; pentru 67% din respondenți engleza este una dintre cele două limbi pe care le consideră cele mai utile. Printre limbile cel mai des citate ca fiind aplicate se înscriu germana (17%), franceza (16%), spaniola (14%) și chineza (6%) [1].

Actualmente, în contextul realităților create, multilingvismul reprezintă un element-cheie al integrării cu succes a imigranților în statele-membre ale UE. Or, aceștia dintotdeauna au înrăurit politicile lingvistice ale statelor-gazdă. Pe linia celor relatate ne propunem să analizăm, în plan diacronic, realitățile lingvistice și cele extralingvistice ale Olandei, Italiei și Franței.

Contextul demografic și socioeconomic al **Olandei** este complex, aici conlocuind mai multe categorii de minorități. Acestea reprezintă un rezultat al cumulării mai multor valuri succesive de imigranți, pe structura unei tipologii clasice, comune mai multor țări vest-europene. Astfel, primul val de imigranți din fostele colonii olandeze (Indonezia, Surinam, Antilele Olandeze, Insulele Caraibe), semnalat după cel de-al Doilea Război Mondial, a fost completat în scurt timp de fluxul mare de refugiați din țările Europei de Est (începând cu anul 1950), din America Latină (1960, 1970), Vietnam. Lor li se adaugă, într-o proporție suficient de mare pentru a fi relevantă statistic, persoane din țările africane, ale Europei Centrale și de Est, din lumea arabă, care au solicitat azil politic. Începând cu anul 1945, aproximativ 40.000 de refugiați au primit azil, grupurile semnificative fiind cele de cehi (în 1948, 1968), unguri (1956), etiopieni, vietnamezi. O contribuție esențială la diversificarea contextului etnic olandez au avut-o așa-numiții *guest workers*, atrași de expansiunea economică a țării (în special, turci și marocani). O proporție de 83% din populația de peste 15 milioane de locuitori ai Olandei este reprezentată

de populații titulare, grupurile minoritare însumând 17%, dintre care 9% turci, urmași de marocani, surinamezi, indonezieni. Repartiția demografică a minorităților etnice nu este uniformă pe teritoriul țării, zonele cu cea mai mare concentrație de populație minoritară fiind în mod firesc cele din jurul orașelor puternic dezvoltate — Amsterdam, Rotterdam, Haga, Utrecht. De exemplu, în Utrecht trăiește mai mult de jumătate din totalul populației surinameze. O altă zonă etnică semnificativă este regiunea populației frizone (Friesland), a cărei limbă este recunoscută și vorbită oficial de aproximativ 400.000 persoane [2]. Limbă oficială a Țărilor de Jos este cea neerlandeză. Limba friziană este cooficială în Provincia Frizia (situată în nordul țării), fiind deosebită de limba olandeză, dar similară cu engleza antică. Datele ultimului recensământ au arătat că 54% din numărul total de locuitori apreciază limba frisiană drept limbă maternă, ea fiind studiată și în școli. De asemenea, în Olanda, limbile idiș, limburgheza, neersaxona, romani sunt oficial recunoscute și protejate conform „Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare”. În prezent, imigranții sunt obligați să treacă un test de cunoștințe de limba olandeză și de cultură/istorie pentru a demonstra că sunt suficient de integrați în societatea olandeză.

Republica Italiană reprezintă o omogenitate etnică și lingvistică. Deși Constituția Italiei nu desemna limba italiană drept limbă oficială a statului, au trecut 50 de ani până la recunoașterea și protejarea prin lege a limbilor regionale și ale minorităților. Teritoriile autonome etnice ale Italiei sunt Tirolul de Sud și Friuli-Venezia Giulia. Alte grupuri minoritare, cu limbi oficiale parțiale, sunt cele franceze în Valle d'Aosta, cele sarde în Sardinia, cele ladine în Dolomiți și cele friuliene în regiunea Friuli-Venezia Giulia. Există și alte câteva minorități locale mici, ca cele vorbitoare de limbă occitană în sudul văii Piemontului, de limbă

catalană în orașele Alghero și Sardinia, de limbă albaneză în anumite sate din Calabria și Sicilia și de dialecte grecești vechi în satele din Calabria. O mică minoritate, stabilită în Italia, sunt ladinii. Cea mai mare parte a acestora locuiește în nordul Italiei, în principal, în Valle Gardena și Valle Badia. Până la Primul Război Mondial, ladina, un dialect al retoromanei, a fost predată în școlile primare, iar din 1921 această practică a fost interzisă. Ladinii continuă să identifice cauza lor cu cea a vorbitorilor de limbă germană din Tirolul de Sud. Alte minorități, cum ar fi grecii, croații și albanezii, care locuiesc în sudul Italiei, sunt ignorați de Statul Italian. Grecii sunt descendenți ai bizantinilor, care au pătruns în Italia între sec. VI–X. Deși în Italia a existat un interes pentru cultura greacă, începând cu 1955, greaca nu mai este utilizată în școli sau biserici și generația mai tânără vorbește numai limba italiană. Vorbitori de croată se găsesc numai în trei sate din Molise, din sudul Italiei. Ei sunt descendenții refugiaților care au scăpat de invaziile turcești. Pe parcursul ultimilor 30 de ani, a existat o renaștere a interesului pentru cultura croată. Albanezii sunt mai numeroși decât grecii și croații, constituind până la un sfert de milion. Ei locuiesc în Calabria, Abruzzo, Basilicate, Molise, Campania, Puglia și Sicilia. Vorbitorii de limbă slovenă din Italia s-au stabilit în regiunea Trieste după cel de-al Doilea Război Mondial. Această zonă a fost subiectul unui litigiu între Italia și Iugoslavia până în 1975. În baza Tratatului de la Osimo (1975), guvernul italian a adoptat o serie de legi cu privire la drepturile limbii slovene. Sardinii sunt locuitori indigeni din Sardinia, o mare insulă din Mediterana de Vest, care a fost o regiune autonomă a Italiei, cu un statut special din anul 1948. În perioada contemporană, imigranții din diverse țări sărace au influențat esențial politica lingvistică a Italiei. În prezent, oficialitățile italiene semnalează peste cinci

milioane de imigranți și circa 200 de noi limbi. Iar începând cu anul 2010, imigranții care solicită drept de ședere îndelungată, sunt supuși unui test de limbă italiană, iar în 2011 cunoașterea limbii italiene a devenit unul dintre elementele-cheie ale acordului de integrare încheiat între imigrant și stat. Referindu-ne la numărul cetățenilor Republicii Moldova în Italia, înregistrăm o creștere permanentă: la 1 ianuarie 2003 se înregistrau 6.974 moldoveni rezidenți în Italia, la 1 ianuarie 2007 – 55.803, iar la 1 ianuarie 2011 numărul lor era de 150.000 [3].

Conform estimărilor din 2012, **Fransa** este locuită de 65.350.000 de persoane. Limbă oficială a statului este franceza, care, pe alocuri, este concurată fie de una dintre cele 77 de limbi regionale, fie de limbile colectivităților de emigranți, cum ar fi portugheza, italiana, araba. Limba națională, limbile minoritare și limbile imigranților sunt reglementate în legislația lingvistică. La nivel național, există o gamă de limbi ale imigranților recunoscute, protejate și/sau promovate în documentele oficiale ale țării, inclusiv în educație la nivel național sau regional. Aceste limbi regionale (basca, bretona, catalana, corsicana, creola, occitana etc.) sunt predate la nivel secundar, existând concursuri regulate pentru recrutarea cadrelor didactice [4].

Așadar, politicile lingvistice ale statelor-membre ale UE au fost dintotdeauna influențate de valurile de imigranți, care și-au schimbat locul de trai și de muncă, fiind determinați de factorii sociali, politici și economici existenți. În contextul noilor realități, însușirea limbii titulare de către imigranți este recomandabilă și oportună, înlesnind includerea acestora în viața economică, politică și socială a statului-gazdă, iar multilingvismul ar reprezenta o nouă dimensiune a politicilor lingvistice ale statelor europene, facilitând soluționarea problemelor de ordin etnocultural.

BIBLIOGRAFIE

1. Sondaje Eurobarometru. <http://ec.europa.eu/languages/languages-of-europe>
2. Nedelcu A. Fundamentele educației interculturale. Diversitate, minorități, echitate. Iași: Ed. Polirom, 2008, 208 p.
3. Moldovenii din Italia. Ghid pentru orientarea și integrarea socială a moldovenilor în Italia, <http://ghidmoldoveniitalia.blogspot.com/>
4. Language rich europe: tendințe în politicile și practicile multilingvismului în Europa, Editori: Guus Extra și Kutlay Yağmur.

Prezentat: 21 octombrie 2013.

E-mail: stela_73@mail.ru